

Meleg Vilmos, színművész: „Olyan körülmények között voltam az Alma Mater diákja – Alexandru Moghioros Liceum –, amikor a Ceaușescu korszak elrománosító politikájára következtében bevezették a román osztályokat, ám tanárainknak köszönhetően iskolánk megmaradt a magyar közösség fellegvárának. Magyar tanáraimnak, a színjátszó csoportnak, a kialakulóban lévő Kortárs színjátszóközösségnek, az iskolaiújságnak köszönhetően irányultam a színészi pálya felé.”

(A nagyváradi Ady Endre Elméleti Líceum tanulóinak munkája, felkészítő tanár: Fleisz Judit)

Mărcuțiu-Rácz Dóra–Oláh Márta–Tóth Emerencia

Irodalom. EMLÉKKÖNYV. Öregdiák találkozó Nagyvárad, Alma Mater Alapítvány, Nagyvárad, 1993; Jubileumi évkönyv. Ady Endre Líceum 225 éve. Nagyvárad, 1997; ÉLETKÉPEK. Emlékkönyv az Ady Endre Líceum fennállásának 230. évfordulójára alkalmából. Alföldi Nyomda, Debrecen, 2002; *Péter I. Zoltán*: Nagyvárad 900 éves múltja és épített öröksége. Noran Kiadó, Budapest, 2005; KRÓNKA. 235 éves az iskolánk. Prolog Kiadó, Nagyvárad, 2007; *Fleisz János*: Nagyvárad várostörténete. Sapientia Varadiensis Alapítvány, Nagyvárad, 2011.

Az Aradi Csiky Gergely Főgimnázium története¹

„Regényt, nem, eposzt kellene írnom erről az iskoláról. És ódát minden drága tanáromról. Igen, megérdemlik az exegi monumentumot... Az ércnél maradandóbb emlék bennünk, volt tanítványaiban él tovább.”

Ficzay Dénes: Emlékkönyv²

Iskolám épülete 2013-ban 90 éves lett. Egykori magyartanára, Ficzay Dénes irodalomtörténész így írt erről az épületről: „Az én iskolám nem évszázados, ősi kollégium, csak a nehéz időkben (1923-ban) áldozattal összehozott cicomátlan kétemeletes épület. Mégis számomra ez az épület mindig minden volt.”³ Mára már az iskola épülete, amely eredetileg kilenc tanteremmel és egy tornateremmel rendelkezett,⁴ gyönyörűen megújult, jelentősen kibővült és én büszke vagyok arra, hogy megyek egyetlen magyar középiskolájának a diákja lehetek. Fontos azonban megjegyezni, hogy Aradon az oktatás gyökerei sokkal mélyebbre nyúlnak vissza. Az első iskolát a városban 1702-ben megalapította Höfflich Kamill atya, minorita szerzetes nyitotta meg, amelyet később gimnáziummá fejlesztettek és amelyben kiváló minorita tanárok tanítottak. (Lakatos Ottó, Winkler Bruno stb.) Értékes adat a „Nagy Gimnasium” 1853–54-es évi *Értesítőjében*, hogy mai főgimnáziumunk névadója, Csiky Gergely abban a tanévben a III. osztály diákja volt.⁵ A minorita Lakatos Ottó által vezetett iskolának 339 diákja volt.⁶ Mivel a város fokozatosan kinőtte az épületet, 1869-ben új gimnázium építéséről döntöttek, amelynek alapkövét báró Eötvös József, akkori kultuszminiszter tette le. A Magyar Királyi Főgimnázium, amelynek építése a Bibich Alapítvány kamataiból történt, 1873-ban nyitotta meg kapuit. Impozáns épületét Trefort Ágoston, vallás és közoktatásügyi miniszter „páratlannak” nevezte az egész hazában. A Diescher József, pesti műépítész tervei alapján emelt iskola klasszicista mellvédje felett a két ifjú diákot karjaival védelmező nőalak utalni kívánt az épület rendeltetésére. Monumentális csarnoka, 250 férőhelyes barokk és romantikus motívumokkal ékesített díszterme, széles folyosói és tágas osztályai mai szemmel nézve is elismerést érdemelnek. AZ 1874–75-ös tanévben az épületben beindult a Főreál Tanoda is. Az iskola jó hírét növelték jeles tanárai is: a történész Márki Sándor és Jancsó Benedek, a nyelvész román akadémikus Ioan Goldis, a szótárkészítő későbbi igazgató Burián János, vagy a Főreál történelemtanára, a Spectator néven ismert jeles publicista, Krenner Miklós.⁷ Említésre méltó, hogy a Magyar Királyi Főgimnázium tulajdonában volt az Orczy-Vásárhelyi egyesített könyvtár közel 22 000 kötete, amelynek

¹ Elhangzott a XX. Országos Ifjúsági Honismereti Akadémián. *A Szerk.*

² *Ficzay Dénes*: Emlékkönyv. Az Aradi Kölcsey Egyesület könyve, 122.

³ Uo. 21

⁴ *Ujj János*: A Katolikus Főgimnáziumtól a Csiky Gergely Főgimnáziumig. In: 90 éves az iskolánk 1923–2013. Arad, 2013. 10.

⁵ *Olasz Angéla*: A mi iskolánk. In: 90 éves az iskolánk. I. m. 20.

⁶ *Réhon József*: Hét évtized története 1919–89. In: *Péter András–Réhon József*: Iskola a Kálvin János utcában. Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2011. 17.

⁷ *Puskel Péter*: Arad marad. Alma Mater Alapítvány, Arad, 1997. 41–45.

Az iskola megújult épülete

értékét kilenc incunabulum is növelte, köztük a Rákóczi György tulajdonát képező *Biblia Sacra* 1475-ből.

A nagy háború idején a város legszebb tanintézetében hadikórház működött, amelyet 1918 nyarán megszüntettek, így szeptember 6-án megnyílhatott a tanév. Ám ez az 1918–19-es tanév sorsdöntőnek bizonyult az iskola életében. Az 1918-as októberi ún. „öszirózsás” forradalmat követően nevét Aradi Főgimnáziumra változtatták. A központi hatalmak kapitulálása után szerb, majd francia katonaság vonult be a városba. A francia katonaság részére is lefoglaltak az épületben négy tantermet, majd 1919 májusában, még a békekötés előtt a Királyi Főgimnázium és Reálgimnázium közös épületét átvette a román állam. Július 24-én az átadás befejeződött és ettől kezdve az aradi magyar középfokú oktatás épület nélkül maradt. A Moise Nicoară Liceummá alakult iskola igazgatója, Ascaniu Crișan javasolta ugyan, hogy a román liceumban működjön egy magyar tagozat is, ezzel a Főreál néhány osztálya élt is, de miként azt Burián János, az iskola volt igazgatója előre látta, a magyar tagozat néhány év alatt (1925-ig) elsorvadt. Az épület visszaszerzésére több próbálkozás is történt, beadványok születtek az egyházakhoz és az iskola vezetősége részéről is. A hosszú Memorandum fogalmazványban felsorakoztatott érvek nem győzték meg a Nagyszébenben székelő Kormányzótanácsot. Csak annyit sikerült elérni, hogy a Kormányzótanács beleegyezését adta egy római katolikus felekezeti iskola alapításához. Végül a Moise Nicoară Liceum iskolaszéke kárpótolta a Bibich Alapot, ám ez az összeg az 1947-es pénzreformmal értékét veszítette.⁸

A megszüntetett Királyi Főgimnázium tanárai az adott helyzetben szorgalmazták az új iskola alapjainak megteremtését. Az ügyet ismét felkarolta a minorita rend, mert attól tartott, hogy ha elhallgatnak az iskola csengői, a templomok harangjai is elnémulhatnak. Létrejött hát az új iskola, amely a Királyi Főgimnáziumhoz kapcsolt jogfolytonosság igazolására a Római Katolikus Főgimnázium nevet vette fel. Igazgatója ismételten Burián János lett, fővédnöke pedig Glattfelder Gyula csanádi püspök. A tanévet október 15-én Veni Sancte-val megnyitották ugyan, ám mivel az iskolának épülete még nem volt, a tanítás bérelt termekben folyt. Ennek ellenére Reményik Sándorral szólva: „*az anyanyelv, a mindig támadott kenyérmező folyton termést adott*”. Az aradi Római Katolikus Főgimnázium Értesítője szerint az intézetnek az 1919–20-as tanévben 1059, 1920–21-ben 1183 diákja volt, 1921–22-ben pedig a diákok létszáma 1131 volt.⁹ Gondok, bajok, leküzdendő akadályok azért kerültek bőven. A tanároknak hűség esküt kellett tenniük, több tanár repatriált, Burián János igazgató nyugalomba vonult és az iskolát már a megnyitó után egy időre bezáratták, a későbbiekben pedig nyilvánossági jogát többször is felfüggesztették. 1921. december 22-től 1922. február 22-ig a fiú tagozat nyilvánossági jogát függesztették fel, mert 18 tanulót, akik részt vettek az IME (Ifjú Magyarok Egyesülete) szervezetben, Nagyszébenben haditörvényszék elé állítottak.¹⁰ Bár az államellenes összeesküvés vádja alól a katonai bíróság felmentette őket, a fiatalokat kitiltották az ország valamennyi iskolájából. A kitarás és az összefogás azonban csodákat tett. És az iskola igazgatója, Fischer Aladár is, aki 22 éven át vezetete az iskolát. Az 1921–22-es tanév megnyitóján elhangzott ösztönző beszéde mély hatást tett hallgatóira: „*A magyar jövőt nem azzal biztosítjuk, hogy a jelent akarjuk megváltoztatni, amire módunk nincs, hanem azzal, hogy mindenütt,*

⁸ Az aradi magyar nyelvű oktatás 1918–1997. Emlékkönyv. Arad, 1997. 6.

⁹ Az Aradi Róm. Kath. Főgimnázium Értesítője, 1919–20, 1920–21, 1921–22. isk. év.

¹⁰ *Ujj János*: A Katolikus Főgimnáziumtól a Csiky Gergely Főgimnáziumig, i. m.

ahol kigyullad a magyar kultúra mécsese, nem hagyjuk kialudni, szeretettel töltögetjük belé az olajat.”¹¹ A drámai hangvételű beszéd munkára serkentette a tanulókat, így év végén 67 végzős diák jelentkezett érettségi vizsgára. Saját épülete még nem volt az iskolának, de már épült. Az épület felszentelésére 1923. szeptember 23-án került sor Pacha Ágoston temesvári püspök jelenlétében. Iskolaavató beszédében Fischer Aladár igazgató utalt az iskola kalandos sorsára: „küzdelem és bolyongás az élet, akár Ádámnak hívják, akár Odüsszeuszknak, akár pedig az aradi római katolikus gimnáziumnak”.¹² A Kálvin János utcai épület jelentőségével kapcsolatban Somló Imre mérnök, egykori KG-s diák így fogalmazott: „Nekünk a gimnáziumunk az iskolák iskoláját jelentette. A szürke sávós sötétkék diáksapkát büszkén viseltük, még akkor is, ha időnként, a 40-es években különösen, leverték a fejünkről.”¹³ Ficzay Dénes, az iskola egykori diákja, majd magyartanára pedig így emlékezett: „Számomra az épület mindig minden volt. Mikor elindultam az egyetemre... eljöttem búcsúzni a falaktól, az udvartól, az emberektől. Tanulás? Igen, mindenünk a tanulás volt... Olvasás? Arra nem kellett senkit sem ösztönözni”.¹⁴

Az 1920-as évek oktatási reformjairól elhíresült Angheliescu román tanügyminiszter azonban komoly erőpróba elé állította a nemzetiségi magániskolákat látogató középiskolai tanulókat. Nyilvánossági jog hiányában a diákok csak román iskolákban vizsgázhattak. (Az 1927–28-as tanévben végzeteknek Temesváron kellett érettségizni, 1948-ban pedig Nagyváradon.) E rendelkezések miatt a katolikus gimnázium tanulóinak száma hirtelen csökkenni kezdett (és az érettségire jelentkező magyar tanulók száma az induló év 22%-ára csökkent). De ebben az időben is olyan híressé vált emberek érettségiztek az iskolában, mint Gáldi Göbl László nyelvész, irodalomtörténész, Fodor Gábor 1954-ben Kossuth-díjjal kitüntetett vegyész, vagy Fehér Imre filmrendező, aki az ismert, *Bakaruhában* című filmjét 1956-ban forgatta.

1941–46 között az épületben szünetelt az oktatás, mert német kórházzá, majd orosz katonai kórházzá alakították. (Az osztályokat különböző épületekben és kölcsöntermekben helyezték el.) Miután az oroszok elhagyták a hadikórházat, a szülők, tanárok, diákok összefogással, munkával, pénzzel segítettek a minőségi oktatás feltételeinek a megteremtését. 1948-ban az iskola állami tulajdonba került és Magyar Vegyes Líceum elnevezéssel új fejezet kezdődött történetében. (Jeles tanárai közt említeném Schön István igazgatót, Ficzay Dénest, Gnandt Jánost, Vadász Ernőt és Pataki Sándor festőművészt.) Csanádi János magyartanár így emlékezett vissza arra a napra, amikor kisdíákként az iskola érettségiző diákjaival találkozott: „Kíváncsian, irigykedve tudakoltuk, mit jelent diáksapkájukon az ezüstdiszes MVL felirat. Huncut összemosolygás után tudatták velünk: Magyar Válogatott Labdarúgók. Jöleső érzéssel vettük tudomásul, hogy a Magyar Vegyes Líceum diákjai büszkén azonosítják magukat az akkor már világhírű aranycsappal.”¹⁵ Meg kell említenem azonban azt a tény is, hogy az iskolában folyó tevékenységet a román politikai rendőrség állandóan figyelemmel kísérte. (1956 szeptemberétől az iskola neve Aradi 3. sz. Középiskola lett, 1957-ben a tanintézet élére Réhon József kémiantanárt neveztek ki.) Az 1957-ben kezdődött kommunistaellenes ún. Szoboszlai-perben, amelynek 57 vádlottja volt, az iskola három növendéke is az elítéltek között volt: Czárán Mária, Reusz Erzsébet és Pietsch Miklós.¹⁶ Az elért eredményekről szólva ki kell emelni, hogy 1948–59 között is az iskola kiváló eredményekkel büszkélkedhetett. Nappali és esti tagozaton 879-en érettségiztek, többen közülük egyetemi oktatók (Horváth Ildikó, Molnár Szabolcs), mások országos híró képzőművészek (Baász Imre, Gnandt János, Ödri Mária, Wilhelm Károly) vagy neves sportolók lettek (Pongrácz István).

1959 őszén, amikor a kisebbségi iskolákat román tannyelvű intézetekkel egyesítették, Aradon a 3-as számút az 5-ös számúval vonták össze. 1960-tól az iskola egy meggyilkolt kommunista munkás után az Ocskó Teréz Középiskola nevet vette fel. A diákoknak továbbra is sikerült szép eredményeket felmutatni, úgy az országos tantárgyversenyeken, mint a sportban. (1960–77 között a magyar tagozatról 1632 diák tett sikeres érettségizet.) Az 1977–78-as tanévtől az iskola a vasutak által patronált Aradi CFR Iskolaközpont tagozata lett, majd 1982-től neve Aradi 11-es sz. Líceumra, profilja pedig kőolajiparira változott. Ezzel elkezdődött a magyar tagozat mélyrepülése, az 1989–90-es tanévben az iskolában már csak 2 magyar tannyelvű osztály működött.

Az 1989-es, diktatúrára elsöprő decemberi fordulatot követően az aradi magyarság az önálló magyar tanintézet megalakítására törekedett, ám a szélsőnationalista csoportok igyekeztek ezt megakadályoz-

¹¹ Réhon József: A Tanár úr. Arad, 2006. 17.

¹² Ujj János: Aradi Évszázadok. Arad, 2012. Az Aradi Kölcsey Egyesület könyve, 111.

¹³ Réhon József: A nyilvánossági jog csapdájában. In: Péter András–Réhon József i. m. 24.

¹⁴ Ficzay Dénes: Emlékkönyv. I. m. 21.

¹⁵ Csanádi János. In: Péter András–Réhon József: Iskola a Kálvin János utcában. I. m. 8.

¹⁶ Ujj János: A Katolikus Főgimnáziumtól... i. m. 14., lásd még Péterszabó Ilona: 56 után 57-en a temesvári perben. Arad, 2002. 177, 228.

ni. Tokay György aradi parlamenti képviselő ekkor merész tette szánta el magát: csontsoványan kiült a városháza elé éhségstrájkolni a magyar tannyelvű iskoláért.¹⁷ A megyei vezetés ekkor aláírta a magyar tanintézet létrehozásáról szóló határozatot. 1991-ben az iskola felvette az Arad megyei Pankotán születt egykori drámaíró, Csiky Gergely nevét, azonban egy évtizeden keresztül kénytelen volt megosztani épületét a Henry Coandă román tannyelvű Liceummal. 2000-ben az iskola épületében 24 tanteremben már 51 osztály működött és ez a helyzet állandó konfliktusok forrása lett. (Ennek ellenére 1990–97 között Péter András, 1997-ben Ujj János, majd 1998–2002 között Éder Ottó igazgatók vezetésével a tanterület számos diákot segített hazai vagy külföldi egyetemre bekerülni, ahol középiskolai felkészültségük révén sikeresen helytálltak.)

Csiky Gergely

2001-ben végre sikerült elérni, hogy a Henry Coandă Liceum elköltözzön egy másik épületbe. A magyar tanári kar a szülőkkal és diákokkal összefogva kitakarította, átfestette az iskolát és így 2001. szeptember 15-én, 42 év után ismét saját épületben kezdhette a tanévet az önálló magyar iskola, amely elemi, gimnáziumi és szakiskolai tagozattal gyarapodott. A tanulói létszám 789-re emelkedett, majd a 2002–2003-as tanévben elérte a 823-at. (Közben a bentlakás épülete is a Csiky Gergely iskola igazgatása alá került. A kollégiumot szintén felújították és az épület ma már megfelelő körülményeket biztosít az Arad megyei magyar diákok számára. A kollégiumi diákság többségének az 1991-ben alapított Alma Mater Alapítvány és a tiszteletbeli keresztszülők ösztöndíjat biztosítanak. Emellett változatos programok teszik vonzóvá a vidéki tanulók számára a kollégiumi életet. Ezek között említeném a kollégiumi gólyabálokat, farsangi rendezvényeket, a „szóló szülő” hagyományörző ünnepségeket, a Mikulás és az elő-karácsony ünnepeit. A kollégiumi életről rendszeresen tudósított lapjuk, az *Intrijó*.¹⁸)

Nagy népszerűségnek örvend az iskola diákjai által szerkesztett és tördelt diáklap a *Csiky-Csuky* is. A tanintézet jeles eseményei, az iskolában tanuló diákok és tanáraik névsora pedig az 1998–99-es évtől megjelenő évkönyvekből ismerhető meg.

2002. december 12–13-án került sor első alkalommal hagyományteremtő szándékkal a Csiky Napok megszervezésére. Az ünnep alkalmával az EMKE Arad megyei szervezete szobrot állított az iskola névadójának, Csiky Gergelynek. Ettől az évtől lehetőség nyílt együtt ünnepelni testvériskoláinkkal és emléket állítani az iskola egykori jeles pedagógusainak. Az iskola első emeleti folyosóján van egy kis panteon is, az egykori jeles tanárok márványba vésett neveivel. Az előcsarnok falát több nagy történelmi személyiség domborműve, emléktáblája is díszíti: Aradi Zsigmond Petőfit ábrázoló domborműve, Dinnyés László Kossuth Lajost ábrázoló domborműve, Bolyai János, valamint Eötvös Loránd emléktáblája. 2002–2013 között az iskolát sorrendben Szakács Ferenc, Király András és Juhász Béla vezették, 2013. szeptember 1-től pedig az iskola élére Hadnagy Éva kémia tanár került. Az 1991-ben felvett Csiky Gergely Iskolacsoporthoz nevet viselő iskola a 2011–12. tanévben Csiky Gergely Főgimnázium lett.

Örömmel állapítható meg, hogy az iskola falain belül pezseg az élet. A tanulmányi és az érettségi eredmények jók, a diákok nagy része egyetemre felvételizik. Az elemi, gimnáziumi és líceumi diákok kimagasló eredményeket érnek el a különféle műveltségi vetélkedőkön. Alma Materünkbe neves vendégek látogatnak el, akik tartalmas előadásokat tartanak, például: Berényi Dénes professzor, az MTA tagja, Rácz Gábor akadémikus, Hámori József professzor, az MTA alelnöke, Penke Botond, az MTA tagja. Iskolánk adott otthont a Mikes Kelemen Magyar Nyelv és Irodalom Tantárgyverseny országos szakaszának, itt rendezték meg a Magyar Nyelv Napjait, de a legtöbb megyei versenyt is az iskola Tóth Árpádról elnevezett dísztermében tartják. Ebben a teremben volt a Tóth Árpád Nemzetközi Szavalóverseny (2011) és a XIV. Kurutty Általános Műveltségi Vetélkedő országos szakasza (2012).

Sajnos, a téves elképzelés, amely szerint, ha a gyermek az állam nyelvén végzi el az iskolát, jobban fog boldogulni, a Csikyben is a diáklétszám állandó csökkenéséhez vezetett, de az iskola vezetősége és tanári kara több rendezvénnyel igyekszik a folyamatot megállítani.¹⁹ Ezek mellett azt is igyekszik tuda-

¹⁷ *Matekovits Mihály*: Kényszerű együttélés. In: 90 éves az iskolánk. I. m. 61.

¹⁸ Az Aradi Csiky Gergely Főgimnázium Évkönyve 2008–2012. Arad, 2012. 128, 138.

¹⁹ *Hadnagy Éva*: Új korszak, új kihívások. In: 90 éves az iskolánk. I. m. 78.

tosítani, hogy csak a megye egyetlen magyar középiskolája erősítheti a magyarságtudatot. Beszéd adat, hogy iskolánkban száznál is több diák néptáncol, az osztályok ápolják hagyományainkat és nemzeti hőseink emlékét. 2010-ben a Nemzeti Összetartozás Napján pedig diákjaink is ott voltak Ópusztaszeren, ahol több mint 1000 diákkal együtt énekelték a *Himnusz*t és a *Szózatot*. Emellett figyelve a modern kor szavára is, iskolánk újszerű tevékenységekbe is bekapcsolódik. Ezek közt említeném, hogy Sigur.info csapatunk tíz Arad megyei iskolában tartott bemutatót a biztonságos internetezésről és 2012-ben megszerezte *Az Év Iskolája* címet.

Nagy és gazdag múltunk mellett megújult iskolánk falai között most is pezseg az élet és szeretnék hinni, hogy mindezt ígéretes jövő fogja követni. Bízom abban, hogy az utánam jövő nemzedékek is meghallják majd minden szeptemberben iskolánk csengőjének hívó szavát, ahol anyanyelven fogják magukba szívni a tudást és megélni a diákélet örömeit, nem feledve Ady szavait:

„Ha élet zengi be az iskolát,
Az élet is derűs iskola lesz.”

(Az Aradi Csiky Gergely Főgimnázium tanulójának munkája, felkészítő tanár: Olasz Angéla)

Tóthpál Béla

Huszonhárom év egy főgimnázium élén: Wigand János, az iskolaalapító igazgató¹

Szekszárd 1793-ban kezdte meg harcát egy gimnázium megteremtéséért.² Az 1779-ben megyeszékhellyé vált mezőváros 1793. január 31-én a helytartótanácshoz fordult, egy gimnázium és líceum engedélyezését kérte. Tolna megyében ekkor még nem volt gimnázium, így a megye városaiban a továbbtanulás nagy anyagi terhet rótt a családokra. A helytartótanács elutasítása, illetve egy 1794-es tűzvész utáni évben a városi tanács új levelet írt Apponyi Antal főispánnak. Ezt a levelet megint elutasították, de a város nem mondott le a gimnázium megteremtéséről. A város nem tudta önerőből a gimnázium felépítését megvalósítani és a központi Tanulmányi Alap sem segített e cél elérésében. A vármegye által kezelt, az ország egyik legmagasabb alapítványi tőkéjével rendelkező Styrum-Lyburg család alapítványi bizottsága egyetértett a gimnázium felépítésével. 1804-ben pénzügyre hivatkozva nem valósult meg az építkezés, 1806-ban pedig egy helytartótanácsi értesítés elhamarkodottnak tartotta azt. Még néhány sikertelen kísérlet után 1812-ben Tolna vármegye elállt a gimnázium építésétől.³ Így évtizedekre háttérbe szorult az intézmény létrehozásának ügye. A kiegyezés utáni konszolidáció idején, 1869-ben vetette fel a vármegye törvényhatósága, hogy gimnáziumot hoz létre. Az 1883-ban kiadott középiskolai törvény⁴ ismét segítette a középiskola felállítását, s az alapításhoz pénzügyűjtésbe fogtak a megyében. 1888-ban a pannonthalmi bencés szerzeteseket keresték meg a város vezetői, de végül nem sikerült a megegyezés. A miniszter 1892. március 2-án szögezte le, hogy kívánatosnak tartja egy főgimnázium létesítését.⁵ A megyei főgimnáziumi végreható bizottság Szekszárd mellett érvelt.⁶ A miniszter végül 1894. április elején erősítette meg a megyei döntést, a miniszter feltételei súlyosak voltak. Ezek között

¹ Elhangzott a XX. Országos Ifjúsági Honismereti Akadémián. *A Szerk.*

² A dolgozatot készítő diákok a Szekszárdi Garay János Gimnázium Komplex Honismereti Tehetségsegítő Műhelyének tagjai, 9. B osztályos tanulók. A műhely vezető tanár, a diákok mentortanára, segítője a publikáció elkészítésében Dr. Gesztesi Enikő PhD, a gimnázium történelemtanára. A gimnázium létrejöttéért folytatott harcot, illetve a gimnázium történetét 1988-ig Zentai András, az intézmény címzetes igazgatója írta meg, mindemellett ő írta meg Wigand János életrajzát is. *Zentai András: A szekszárdi Garay János Gimnázium.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1990; *Zentai András: Wigand János, az iskolaalapító és pedagógus.* In: A Garay János Gimnázium Centenárium Evkönyve. Szerk.: Lemle Béláné és Zentai András. Szekszárd, 1996. 23–29.

³ 1810-ben a városi tanács ismét felveti a gimnázium létesítésének ügyét, ezt azonban a helytartótanács elhamarkodottnak tartja, s 1812-ben megvádolta a vármegyét, hogy az elemi iskola ügyét sem támogatja.

⁴ A polgári iskolákkal szemben nagy előnyököt biztosított a gimnáziumi végzettségnek.

⁵ Szekszárd mellett három helység pályázott. Bonyhád és Gyöngyös 1806 óta aligimnáziumok voltak, főgimnáziumokká akarták fejleszteni intézményeiket. Mellettük még Dunaföldvár szeretett volna gimnáziumot építeni.

⁶ Érveik: megyeszékhely, kulturális gócpont lehetőségét jelenti, 212 tisztviselő dolgozik a hivatalokban, a több mint 100 éves küzdelem, anyagi áldozatvállalás.